

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING AXBOROT BILAN ISHLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI TAHLILI

Shavkatov Shaxboz Shavkatovich

Alfraganus universiteti magistranti

Tel: (88) 900-46-69

E-mail: Falcon999sh@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10156137>

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada kichik yoshdagi o'quvchilarning axborot bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish hamda dinamik rivojlanayotgan raqamli makonda zamonaviy jamiyat talablariga muvofiq funksional jihatdan barkamol va raqobatbardosh, o'z-o'zini hurmat qilishga qodir ijodiy shaxsni tarbiyalashning nazariy jihatlari haqida fikr yuritilgan.*

***Kalit so'zlar:** boshlang'ich sinf o'qituvchisi, axborot bilan ishlash kompetensiyasi, funksional savodxonlik, axborot savodxonligini shakllantirish*

***Аннотация.** В данной статье говорится о формировании информационной компетентности младших школьников. Информационная грамотность учащихся на начальном этапе представляет собой совокупность их уровня знаний, умений, поведенческих качеств. По словам авторов, развитие информационной компетентности младших школьников-основа развития образования, которая позволяет сформировать творческую личность, функционально грамотную и конкурентоспособную в соответствии с требованиями современного общества, способную самооценку в динамично развивающемся цифровом пространстве.*

***Ключевые слова:** учитель начальных классов, информационная компетентность, функциональная грамотность. формирование компетенций, информационная грамотность.*

***Abstract.** This article talks about the formation of information competence of younger students. Information literacy of students at the initial stage is a combination of their level of knowledge, skills, and behavioral qualities. According to the authors, the development of information competence of junior schoolchildren is the basis for the development of education, which allows the formation of a creative personality, functionally competent and competitive in accordance with the requirements of modern society, capable of self-esteem in a dynamically developing digital space.*

***Keywords:** primary school teacher, information competence, functional literacy. formation of competencies, information literacy.*

Kirish.

Butun dunyo ta'lim tizimlarida axborot bilan ishlash kompetensiyasi muhim tushunchaga aylandi. U hayotning turli sohalarida axborotdan samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va tajribalarni birlashtiradi. Maktab o'quvchilari allaqachon raqamli texnologiyalar davrida, o'zgarishlarga moslashish va tez o'zgaruvchan dunyoda muvaffaqiyatli bo'lish uchun axborot kompetensiyasini rivojlantirishlari zarur.

Zamonaviy ta'lim paradigmasi har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim natijalari sifatida kompetensiya to'plamiga ega bo'lishidan iborat. Pedagogika fani va amaliyotida “kompetentlik” va “kompetensiya” tushuncha - kategoriyalari XX asr oxiridagina

amal qila boshlandi. Aynan shu narsa ilmiy-pedagogik adabiyotlarda va dissertatsiya tadqiqotlarida uchraydigan ta’riflarni izohlashdagi nomutanosiblikni tushuntirishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi.

Boshlang’ich ta’lim o’quvchilarning axborot bilan ishlash kompetensiyasi zarur ma’lumotlarni samarali izlash, uning ishonchliligini tahlil qilish va baholash, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish uchun ma’lumotlardan foydalanish qobiliyatini o’z ichiga oladi. Shuningdek, internetda axloq, to’g’ri xatti-harakatlar va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish axborot kompetensiyasining muhim jihati bo’lib hisoblanadi.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi kichik yoshdagi o’quvchilarning ta’lim yutuqlariga bevosita ta’sir qiladi. Axborotni samarali o’rganish va undan foydalanish qobiliyatiga ega bo’lgan o’quvchilar maktabdagi topshiriqlarni muvaffaqiyatli bajarishlari va muammolarni hal qilishda ijodiy bo’lishlari mumkin. Shu bilan birga u tanqidiy fikrlashni rivojlantirib, o’quvchilarga ma’lumotni tahlil qilish va baholash, faktlarni fikrlardan ajratishga yordam beradi.

Boshlang’ich ta’lim o’quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish ta’lim dasturlariga kiritilishi kerak. O’quvchilar kutubxonalarda va internetda ma’lumot izlash, shuningdek, ma’lumotlarning ishonchliligini baholash asoslarini o’rganishlari kerak. Ular oddiy hujjatlar, taqdimotlar va boshqa turdagi axborot mahsulotlarini yaratishni o’rganishlari kerak. O’quvchilar yuzaga kelishi mumkin bo’lgan xavflarni tushunishlari va ularni qanday qilib oldini olishni bilishlari uchun axloq va onlayn xavfsizlik bo’yicha ta’limni kiritish ham muhimdir.

Mavzuning o’rganilganligi.

J.Raven samarali xulq-atvorning tarkibiy qismlari sifatida kompetensiyani ko’p sonli komponentlardan tashkil topgan bo’lib, ularning ko’plari bir-biridan nisbatan mustaqil, ba’zi komponentlar esa kognitiv sohaga, boshqalari esa hissiy sohaga ko’proq bog’liq bo’lgan va komponentlar bir-birini almashtira oladigan hodisa sifatida tushunadi. [1].

V.I.Baidenkoning fikriga ko’ra, kompetensiya - bu shaxs xususiyatlarining yaxlit xarakteristikasi bo’lib, bitiruvchini muayyan sohalar (kompetensiya) bo’yicha faoliyatni amalga oshirishga tayyorlash natijasidir. [2].

I.A.Zimnyayaning fikrlashicha kompetensiya – bu bilimga asoslangan intellektual va shaxsan shartlangan ijtimoiy-professional inson faoliyati bo’lib intellektual, hissiy va axloqiy tarkibiy qismlarni o’z ichiga olgan murakkab shaxsiy shakllanishdir.[3].

Maktab ta’limi doirasida o’quvchilarning quyidagi kompetensiyalarini shakllantirish zarur: shaxsiy; kognitiv; ijtimoiy; funktsional; ijodiy; axborot. [4].

“Fan va ta’lim” ensiklopedik lug’atida “Axborot-texnologiyalar kompetensiyasi” tushunchasiga quyidagi ta’rif berilgan.

Axborot-texnologik kompetensiya haqiqiy texnik ob’ektlar va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ma’lumot va bilimlarni mustaqil ravishda qidirish, tahlil qilish, tanlash, o’zgartirish, saqlash, sharhlash va uzatish qobiliyatini o’z ichiga oladi. [5].

“Axborot bilan ishlash kompetensiyasi” tushunchasi ancha keng va pedagogika taraqqiyotining hozirgi bosqichida noaniq ta’riflangan (O.M.Tolstix, A.L.Semyonov, V.L.Akulenko, M.G.Dzugoeva, N.Y.Tairova, O.B.Zaitsev).

Olimlarning tadqiqotlariga ko’ra, "axborot bilan ishlash kompetensiyasi" tushunchasi quyidagicha talqin qilinadi:

- Murakkab individual- nazariy bilimlar, innovatsion texnologiyalar sohasidagi amaliy ko'nikmalar va shaxsiy fazilatlarining ma'lum bir majmuasi integratsiyasiga asoslangan psixologik ta'lim; (O.B. Zaitsev)

- yangi savodxonlik, bu shaxs tomonidan texnologik vositalardan foydalangan holda axborotni faol mustaqil ravishda qayta ishlash, kutilmagan vaziyatlarda printsiplial jihatdan yangi qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi (A.L. Semyonov) [6].

Tanlangan jihatlarga ko'ra, har bir ta'lim bosqichi oxirida o'quvchi kiritilgan kompetensiyalarni tashkil etuvchi belgilangan minimal faoliyat to'plamini o'zlashtirganligini ko'rsatishi lozim.

Xulosa.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi zamonaviy ta'limning ajralmas qismidir. Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish ularga zamonaviy texnologiyalarga muvaffaqiyatli moslashish va kelajakdagi qiyinchiliklarga tayyor bo'lish imkonini beradi. Talabalar keyinchalik o'z hayotida va kasbiy faoliyatida qo'llashlari mumkin bo'lgan ko'nikma va fazilatlarini oladi. Shuning uchun kichik yoshdagi o'quvchilarda axborot bilan ishlash kompetensiyasining samarali rivojlanishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborot savodxonligi axborot kompetensiyasini shakllantirishning asosiy va boshlang'ich darajasi bo'lib, o'quvchining bilimlari, ko'nikmalari, xulq-atvori fazilatlarini to'plamini o'z ichiga oluvchi turli faoliyat va munosabatlarda ma'lumotni muvaffaqiyatli kiritish uchun samarali topish, baholash va undan foydalanish imkonini beradi. Shu sababli, ta'limning rivojlanish bosqichida kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining axborot kompetensiyasining mohiyati aniq, chunki bu jadal rivojlanayotgan dunyoda yashashga qodir, zamonaviy O'zbekiston jamiyati talablariga javob beradigan bilimli, barkamol, raqobatbardosh va ijodkor shaxsni shakllantirish imkonini beradi.

REFERENCES

1. Скворцов Л.В. Россия: проблема духовности и информационная культура // Культурология XX век. - М.: Академия, - 2000. – 368 с.
2. Байденко В.И. Компетентный подход к проектированию ГОС ВПО (методологические и методические вопросы).- М.,2005.- С.17-21.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. – М.,2004.-С 14-18.
4. Тарасова Н. Г. Уроки с компьютерной поддержкой. // Начальная школа. - № 5. - 2003. – С. 57-60.
5. Энциклопедический словарь «Образование и наука»/ под ред. ТуйембаеваЖ.К. – Алматы, 2008. – 448 с.
6. Тришина С.В. Информационная компетентность как педагогическая категория // Интернет-журнал «Эйдос». - 2005. - 10 сентября. <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.